

KONCEPT TESTU FINANČNÍ GRAMOTNOSTI
PROJEKT FINGR (ZŠ), SCIO

www.scio.cz/fingr

Obsah:

1.	POPIS TESTU.....	3
1.1.	Co testuje.....	3
1.2.	Východiska testu	3
1.3.	Srovnatelnost výsledků s jinými zkouškami, stupnicemi.....	3
2.	CÍLOVÁ SKUPINA	4
2.1.	Typ školy.....	4
2.2.	Ročníky	4
3.	VÝSTUPY Z TESTU PRO UŽIVATELE VÝSLEDKŮ TESTOVÁNÍ.....	5
3.1.	Využití výsledků testování pro jednotlivé uživatele	5
3.1.1.	Žáci	5
3.1.2.	Učitelé	5
3.1.3.	Ředitelé.....	6
3.1.4.	Rodiče.....	6
4.	PARAMETRY ÚLOH V DANÉM TESTU (UVEĎTE NÁZEV).....	6
4.1.	Obtížnost	6
4.2.	Rozlišovací schopnost (diskriminace).....	6
4.3.	Uhádnutelnost.....	6
4.4.	Úspěšnost	6
5.	SPECIFIKACE TESTOVÝCH ÚLOH.....	7
5.1.	Typy úloh podle obsahu	7
5.2.	Typy úloh podle formy.....	10
6.	TERMÍNY TESTOVÁNÍ, VERZE TESTŮ, PARALELNÍ VERZE.....	11
6.1.	Termíny testování.....	11
6.2.	Verze testů, paralelní verze	11
7.	ORGANIZACE TESTOVÁNÍ	12
7.1.	Forma testování	12
7.2.	Čas na řešení testu	12
7.3.	Pomůcky.....	12
8.	SOUVISEJÍCÍ METODICKÉ MATERIÁLY A PRODUKTY	13
8.1.	Instrukce k testování.....	13

1. POPIS TESTU

1.1. Co testuje

V testu finanční gramotnosti jsou sledovány znalosti a dovednosti v oblasti finanční gramotnosti. Zajímá nás schopnost žáků zorientovat se v konkrétním problému a najít jeho vhodné řešení. Kromě znalostních úloh jsou proto do testu zařazeny i úlohy zaměřené na porozumění a aplikaci.

Do testu jsou tematicky zařazeny tyto oblasti: majetek, vlastnictví, hospodaření domácnosti, ceny, principy tržního hospodářství, peníze, placení, finanční trh a plánování, ekonomika a dělba práce a daně.

Ke správnému řešení úloh z oblasti finanční gramotnosti je třeba disponovat určitou úrovní klíčových kompetencí. Jejich výčet je uveden ve druhé tabulce v části 5. Kompetence samotné nejsou předmětem testování.

1.2. Východiska testu

Test vychází z předpokladu, že se oblast finanční gramotnosti stává v soudobé společnosti čím dál důležitější. Pro střední školy je již její výuka povinná, na základních školách bývá dobrovolně zařazována do školních vzdělávacích programů, většinou jako součást výuky matematiky nebo občanské výchovy.

Test vychází z RVP, učebnice Michala Škořepy „Finanční a ekonomická gramotnost“, která je v současné době pro české školy nejdostupnější inspirací pro výuku v této oblasti, a dále ze zkušeností společnosti AISIS, které nabyly v průběhu realizace projektu Rozumíme penězům. Test zároveň vychází z tzv. Standardů finanční gramotnosti pro základní vzdělání, které byly vytvořeny již v roce 2006. Standardy jsou součástí dokumentu Systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách, který předpokládá zapracování do RVP pro základní vzdělávání v nejbližším termínu jeho úprav. V současné době se doporučuje zapracovat standardy finanční gramotnosti do vzdělávání na dobrovolné bázi.

1.3. Srovnatelnost výsledků s jinými zkouškami, stupnicemi

Výsledky našich testů zatím nejsou srovnatelné s jinými realizovanými zkouškami, neboť se jedná o test srovnávací, nikoliv ověřovací.

2. CÍLOVÁ SKUPINA

2.1. Typ školy

Testování je určeno základním školám, resp. víceletým gymnáziím. Testování je nabízeno v celé České republice, v jednom termínu. Testování probíhá on-line, papírová verze není nabízena.

2.2. Ročníky

Test je určen pro 8. a 9. třídy základních škol, resp. odpovídající ročníky víceletých gymnázií

3. VÝSTUPY Z TESTU PRO UŽIVATELE VÝSLEDKŮ TESTOVÁNÍ

Zprávy z testování jsou pro školy dostupné jak v papírové, tak v elektronické verzi. Skládají se z části pro školu a z jednotlivých výsledkových listů pro zúčastněné žáky. S výstupy pro školu může pracovat také její zřizovatel (obec/město, resp. kraj v případě středních škol), v případě, že s tím škola souhlasí a sama výsledky poskytne.

Zpráva pro školu je rozdělena do dvou částí – tzv. souhrnné, která obsahuje komplexní informace o proběhlém testování a testu samotném, ale také výsledky z dotazníkového šetření a podrobnou analýzu výsledků všech škol. Data všech zúčastněných škol jsou v tomto případě publikována souhrnně, anonymně. Druhou část tvoří tzv. analytická zpráva, která obsahuje výsledky prezentované formou grafů a tabulek pro jednotlivé zúčastněné školy/třídy/žáky.

Jak zpráva pro školu, tak zpráva pro žáka obsahuje vysvětlení všech pojmů, se kterými se ve zprávách pracuje, a návod na interpretaci jednotlivých výsledků. Zpráva pro žáka je prostřednictvím škol distribuována rodičům zapojených žáků.

3.1. Využití výsledků testování pro jednotlivé uživatele

3.1.1. Žáci

- zjištění úrovně znalostí a dovedností,
- srovnání výsledků s ostatními zapojenými žáky ze ZŠ/VG
- podrobná informace o rezervách ve znalostech/dovednostech

3.1.2. Učitelé

- ověření výstupů RVP v oblasti finanční gramotnosti, které se objevují v rámci jiných vyučovacích předmětů
- ověření znalostí podle tzv. Standardů finanční gramotnosti pro základní vzdělání
- obsah testování odpovídá nejmodernějšímu pojetí finanční gramotnosti a je prakticky orientován, testové otázky mohou být podkladem pro náplň některé z dalších vyučovacích hodin
- test nabídne školám inspiraci, která další témata je možné v rámci finanční gramotnosti vyučovat a dále poskytnout stručnou metodiku vybraného ukázkového tématu

3.1.3. Ředitelé

- získání podkladů pro zavedení/nezavedení finanční gramotnosti jako samostatného výběrového předmětu, resp. informace o dostatečnosti/nedostatečnosti výuky těchto témat
- projekt poskytuje výstupy pro autoevaluaci práce školy a umožňuje porovnání s ostatními zapojenými školami

3.1.4. Rodiče

- zjistí úroveň znalostí a dovedností svých dětí
- mají představu o úrovni výsledku svého dítěte na základě srovnání s ostatními zapojenými žáky ze ZŠ/VG

4. PARAMETRY ÚLOH V TESTU FINANČNÍ GRAMOTNOSTI

Test finanční gramotnosti je testem srovnávacím, s výběrem jedné správné odpovědi ze čtyř nabídnutých možností. V doprovodném dotazníku, který je nedílnou součástí testování, se objevují i otevřené otázky.

4.1. Obtížnost

Obtížnost testu je nastavena na základě předchozí zkušenosti a na základě realizace pilotního testování tak, aby byly dosaženy standardní parametry dané metodikou ISO.

4.2. Rozlišovací schopnost (diskriminace)

Diskriminace je ve Scio dána metodikou ISO.

4.3. Uhádnutelnost

Při zpracování výsledků (přepočtu hrubé úspěšnosti na úspěšnost čistou) dochází k odstranění vlivu tipování na výsledek. Systém vývoje testu a zpracování jednotlivých otázek je řízen striktně danými pravidly, která maximalizují kvalitu úlohy, a tím odstraňují i úlohy nekvalitní, jejichž výsledek by žáci tipovali.

4.4. Úspěšnost

Hrubá úspěšnost by měla být cca 50 %. V roce 2010/2011 byla průměrná hrubá úspěšnost vyšší.

5. SPECIFIKACE TESTOVÝCH ÚLOH

5.1. Typy úloh podle obsahu

V testu finanční gramotnosti se objevují úlohy znalostní, úlohy zaměřené na porozumění a dále úlohy věnované aplikaci znalostí a dovedností.

Tabulka č. 1: Tématické celky a očekávané výstupy

Majetek, vlastnictví	vlastnické právo, hmotné/duševní vlastnictví, krádež/piráctví, Ochranný svaz autorský, Česká protipirátská unie, Katastr nemovitostí, katastrální mapa, druhy bydlení podle vlastnictví; finanční produkty vhodné k zajištění rizik spojených s různými druhy vlastnictví. Normy pro citaci z autorských děl. Uzavírání smluv - druhy smluv, nutné náležitosti smlouvy.	Žák porovná různé formy vlastnictví, uvede jejich příklady; objasní potřebu dodržování zásad ochrany duševního vlastnictví a jejich znalost uplatňuje ve svém jednání. Žák uvede způsob ochrany hmotného majetku proti možným rizikům. Pojmenuje finanční produkt vhodný k zajištění rizik spojených s vlastnictvím, vysvětlí princip pojištění, vyjmenuje některé typy pojištění, vysvětlí zásady ochrany duševního vlastnictví a pozná je na příkladu.
Ekonomika, dělba práce	hrubý domácí produkt, veličiny, které měří, kolik zboží a služeb se vyvezlo/dovezlo, databáze, kde jsou k dispozici údaje, instituce - Český statistický úřad, Česká národní banka, odvětví české ekonomiky, zboží a služby na export. Výhody dělby práce (odlišné předpoklady, vyšší produktivita), příklady dělby práce, velkoobchod, maloobchod, fyzické/právní osoby, OSVČ/živnostník, registr živnostenského podnikání, obchodní rejstřík	Žák rozlišuje a porovnává úlohu výroby, obchodu a služeb, uvede příklady jejich součinnosti. Žák na příkladu chování kupujících a prodávajících vyloží podstatu fungování trhu.; vysvětlí, jak se tvoří cena výrobku, služby; na příkladech vysvětlí podstatu výroby, obchodu a služeb

Hospodaření domácnosti	osobní rozpočet (potřeby), rozpočet domácnosti (domácí výdaje, domácí příjmy, přebytkový/vyrovnaný schodkový rozpočet, sestavení domácího rozpočtu, přebytky a schodky (deficitu) domácího rozpočtu, jednorázové větší výdaje domácího rozpočtu, majetek a závazky domácnosti, obvyklé způsoby nakládání s osobními financemi, osobní aktiva, osobní pasiva, životní úroveň (pozn. užít mj. pojmy peněžonosiči, peněžozřouti)	Žák umí popsat dodržování zásad hospodárnosti, popsat a objasnit vlastní způsoby zacházení s penězi a způsoby zajištění a ochrany majetku, vysvětlí rizika hospodaření s penězi. Uvede a porovná nejobvyklejší způsoby nakládání s volnými prostředky (spotřeba, úspory, investice). Rozliší svoje aktiva a pasiva, rozezná na příkladu. Uvede a porovná nejčastější způsoby krytí deficitu (úvěry, splátkový prodej, leasing). Sestaví jednoduchý rozpočet domácnosti, uvede hlavní příjmy a výdaje domácnosti, rozliší pravidelné a jednorázové příjmy a výdaje, zváží nezbytnost jednotlivých výdajů. Vysvětlí, jak se bránit v případě porušení práv spotřebitele.
Ceny, principy tržního hospodářství (DPH ještě NE!)	odlišné ceny téhož zboží, cenové praktiky, nabídka, poptávka, vyprodáno/výprodej, dopady cenové regulace; trh (nabídka, poptávka, vznik rovnovážné ceny)	Žák na příkladu chování kupujících a prodávajících vyloží podstatu fungování trhu. Žák objasní vliv nabídky a poptávky na tvorbu ceny a její změny. Vysvětlí, jak se cena liší podle zákazníků, místa, období... Rozpozná běžné cenové triky a klamavé nabídky.
Peníze, placení	peníze, hotovostní placení, bezhotovostní placení (depozita), nakládání s penězi, bezhotovostní placení uskutečňované bankami (zadávání příkazu k platbě, úhradová forma placení, inkasní forma placení, platební karty), měna; výměnný/peněžní obchod, ČNB, ochranné prvky bankovek, služby v bankomatu, možnosti platby z banky/pošty, jednorázový/trvalý platební příkaz, inkaso, SIPO, poštovní poukázka, dobírka	Žák zná některé současné formy peněz, rozezná ochranné prvky bankovek (alespoň jeden) a vysvětlí smysl ochrany bankovek, je schopen zjistit měnu určité země a její kurz. Žák popíše a objasní možné způsoby zacházení s penězi, vysvětlí, jakou funkci plní banky a jaké služby občanům nabízejí. Žák na příkladech ukáže vhodné využití různých nástrojů hotovostního a bezhotovostního placení. Žák pro řešení konkrétní situace porovná a doporučí vhodný platební nástroj, způsob směny peněz.

Finanční trh a finanční plánování	co rozumíme finančním trhem, instituce působící na finančním trhu (banky, stavební spořitelny, penzijní fondy, investiční společnosti a jejich podílové fondy, instituce sloužící k obchodování s cennými papíry, pojišťovny, leasingové společnosti, splátkové společnosti), půjčky, práva spotřebitele, reklamační řízení, ochrana spotřebitele, reklama, záruka, skutečná/falešná sleva, doba použitelnosti/minimální doba trvanlivosti, Česká obchodní inspekce	Žák ví, jakou funkci plní banky a jaké služby občanům nabízejí, vyjmenuje některá kritéria pro výběr banky nebo nebankovní společnosti. Vyhodnotí přednosti a rizika spojená s úvěry a spořením, porovná podmínky finančních produktů u různých bank (využití internetu). Žák na příkladu vysvětlí jak uplatňovat práva spotřebitele (při nákupu zboží a služeb včetně produktů finančního trhu). Na příkladu ukáže možné důsledky neznalosti smlouvy včetně jejich všeobecných podmínek. Žák zná zásady hospodárnosti, umí popsat a objasnit možné způsoby zacházení s penězi, chápe rizika hospodaření s penězi. Objasní význam smluv, uvede příklady různých typů smlouvy (nájemní, pracovní, hypoteční, ...), navrhne zásady zodpovědného postupu před uzavřením smlouvy.
Daně	veřejné rozpočty, stát/kraje/obce, daně/pojistné na veřejné zdravotní pojištění/pojistné na sociální zabezpečení a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti, druhy/sazby daní, rozklad ceny na daň, zisk a náklady, daňové přiznání, návštěva úřadu práce/oddělení státní sociální podpory/okresní správy sociálního zabezpečení	Žák vysvětlí princip daní a dávek - uvede příklady dávek a příspěvků, které ze státního rozpočtu získávají občané. Žák vysvětlí propojení osobního rozpočtu s rozpočtem státu.

K správnému vyřešení daných úloh je třeba disponovat určitou úrovní klíčových kompetencí. Jejich výčet je uveden v následující tabulce. Kompetence samotné nejsou předmětem testování.

Tabulka č. 2: Kompetence využívané při řešení úloh

KOMPETENCE K UČENÍ	vyhledává a třídí informace a na základě jejich pochopení, propojení a systematizace je efektivně využívá v praktickém životě
KOMPETENCE K ŘEŠENÍ PROBLÉMŮ	vnímá nejrůznější problémové situace ve škole i mimo ni, rozpozná a pochopí problém, přemýšlí o nesrovnalostech a jejich příčinách, promyslí a naplánuje způsob řešení problémů a využívá k tomu vlastního úsudku a zkušeností
	vyhledá informace vhodné k řešení problému, nachází jejich shodné, podobné a odlišné znaky, využívá získané vědomosti a dovednosti k objevování různých variant řešení, nenechá se odradit případným nezdarem a vytrvale hledá konečné řešení problému
	samostatně řeší problémy; volí vhodné způsoby řešení; užívá při řešení problémů logické, matematické a empirické postupy
	ověřuje osvědčené postupy aplikuje při řešení obdobných nebo nových problémových situací, sleduje vlastní pokrok při zdolávání problémů
KOMPETENCE OBČANSKÁ	chápe základní principy, na nichž spočívají zákony a společenské normy, je si vědom svých práv a povinností ve škole i mimo školu
KOMPETENCE PRACOVNÍ	orientuje se v základních aktivitách potřebných k uskutečnění podnikatelského záměru a k jeho realizaci, chápe podstatu, cíl a riziko podnikání, rozvíjí své podnikatelské myšlení

5.2. Typy úloh podle formy

- uzavřené s nabídkou odpovědí (multiple choice) ve slovní formě, s výběrem jedné správné odpovědi
- úlohy s textem společným pro více otázek

6. TERMÍNY TESTOVÁNÍ, VERZE TESTŮ, PARALELNÍ VERZE

6.1. Termíny testování

Testování probíhá ve druhé polovině školního roku, zpravidla v březnu. Termín je shodný pro žáky 8. i 9. tříd.

6.2. Verze testů, paralelní verze

Test nemá více verzí.

7. ORGANIZACE TESTOVÁNÍ

7.1. Forma testování

Testování probíhá pouze on-line formou, jak jeho testovací, tak dotazníková část.

7.2. Čas na řešení testu

Žáci mají na řešení 40 úloh 45 minut, na dotazník 15 minut.

Škola má možnost žákům se SPU či jiným handicapem prodloužit dobu na vyplnění testu.

Žáci nemusí úlohy řešit tak, jak po sobě následují v testu, naopak je dobré, aby se nejprve věnovali otázkám, které se jim zdají snazší.

7.3. Pomůcky

Žák může použít pouze papír na poznámku, pero/tužku a kalkulačku. Žádné jiné pomůcky nejsou povoleny.

8. SOUVISEJÍCÍ METODICKÉ MATERIÁLY A PRODUKTY

8.1. Instrukce k testování

Škola dostane minimálně 14 dní před testováním odkaz na internet, kde jsou instrukce umístěny.